

PEJË

PROJEKTI I PËRBASHKËT I BE/KE –
Përkrahja për Promovimin e Diversitetit Kulturor
Komponenta e Zhvillimit Ekonomik Lokal
Pilot veprimet

JP - EU/CoE Support to the Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

Funded
by the European Union

Implemented
by the Council of Europe

HISTORIKU

Patriarkana e Pejës

Komponenta e Zhvillimit Ekonomik Lokal (ZhEL) i Projektit të përbashkët të Bashkimit Evropian/Këshillit të Evropës Përkrahje për Promovimin e Diversitetit Kulturor në Kosovë* (PDKK) është frymëzuar dhe ndërlidhet ngshtë me Pilot Projektin për Zhvillim Lokal të Programit Rajonal (LDPP) të Bashkimit Evropian/ Këshillit të Evropës për trashëgimi kulturore dhe natyrore në Evropën juglindore.

Përderisa Programi Rajonal ka fushëveprim më të gjërë në sferën e zhvillimit ekonomik, PDKK/ZhEL fokusohet në veçanti në njërin aspekt të programit rajonal: turizmi trashëgimor. Në këtë ciliësi, PDKK/ZhEL synon që të krijojë kushtet për të ndihmuar kohezionin social dhe zhvillimin ekonomik përmes shfrytëzimit të potencialit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore për rajonin e Kosovës Perëndimore.

Duke punuar me gjashtë komunat e Kosovës Perëndimore (Pejë, Gjakovë, Klinë, Deçan, Junik dhe Istog), projekti PDKK nën vizon rëndësinë e mbrojtjes së trashëgimisë, mirëmbajtjes dhe menaxhimit me qasje të integruar në procesin e zhvillimit

ekonomik lokal. Ky pilot projekt vendos strukturën e pranueshme, metodologjinë dhe shembujt se si, po qe se menaxhohet me efikasitet, trashëgimia mund të bëhet pasuri me dobi të madhe për komunitetet lokale si pjesë e procesit të zhvillimit dinamik social dhe ekonomik.

Në përgatitjen e Planit Rajonal të Trashëgimisë, projekti PDKK njeh të gjitha lokalitetet dhe pasuritë e trashëgimisë në rajon, në bazë të informatave të siguruara nga autoritetet dhe institucionet qendrore dhe lokale. Megjithatë punon vetëm me ato pasuri trashëgimore që janë të qasshme dhe mund t'i prezantohen publikut të gjërë dhe vizitorëve për qëllime të turizmit trashëgimor.

Kjo fletushkë është përgatitur për akterët në komunën e Pejës për të shoqëruar planin rajonal të trashëgimisë dhe rekomandimet e tij, duke inkurajuar përfshirje aktive të komuniteteve dhe akterëve lokalë për zbatimin e veprimeve prioritare në komunë, në koordinim me pesë komunat tjera në rajon, si dhe me autoritetet qendrore.

*Ky shënim është pa paragjykim të qëndrimeve mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 të KS të OKB-së dhe Opinionin e GJND-së për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.

OBJEKTIVAT

Lumbardhi, kanioni i Rugovës

Aktivitetet për zhvillimin ekonomik lokal dhe pilot veprimet fokusohen në:

- Vlerësimin e kapacitetit të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të rajonit;
- Krijimin e një instrumenti për planifikimin strategjik për mbrojtje dhe revitalizim të trashëgimisë;
- Zhvillim të partneriteteve efektive në mes të akterëve të ndryshëm dhe inkurajimi i iniciativave publiko-private për trashëgimi;
- Krijimi i një zyreje rajonale për koordinim të bazuar në komunitet për menaxhimin e trashëgimisë.

METODOLOGJIA

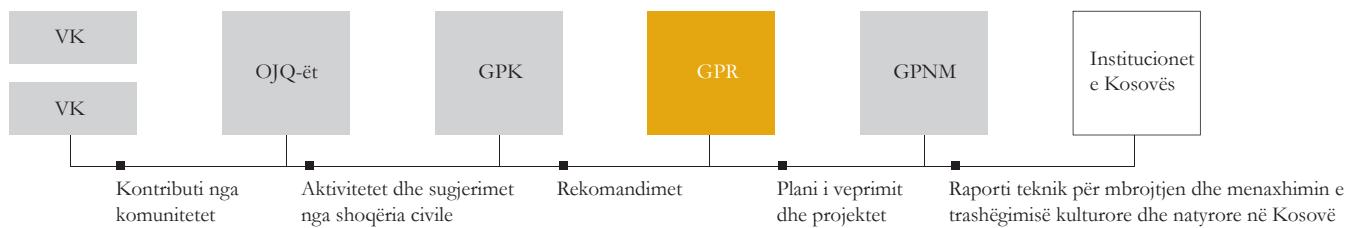
Plani i Trashëgimisë është proces dinamik që jep kontekstin strategjik për veprimet e komunitetit me burimet ekzistuese për të siguruar përfitimet më të mëdha ndaj komunitetit lokal në rajon. Ai synon që të ndihmojë veprimet e përbashkëta në identifikimin e prioritetave për shpërndarjen e fondeve në dispozicion për konservimin dhe promovimin e trashëgimisë, në koordinim me qeverinë qendrore, komunat dhe palët tjera me interes.

Me qëllim të sigurimit të angazhimit aktiv të akterëve, projekti PDKK ka përshtatur metodologjinë dhe rrjedhën e punës, ku komunitetet në vazhdimësi jepin kontributin dhe pikëpamjet e tyre në politikëbërje, përdërsa në nivelin e komunitetit inkurajohet transferimi i vazhdueshëm i njojurive dhe aftësive.

Festivali rajonal i vogëlit

◀ NJOHURITË / AFTËSITË

KOMENTET / INPUTET ➡

KOMUNA E PEJËS

Qyteti i Pejës shtrihet rrëzë Bjeshkëve të Nemuna. Ajo është qendra kryesore ekonomike dhe kulturore e pjesës veriperëndimore të Kosovës. Komuna e Pejës ka popullsi prej 130,000 banorëve, që përbëhet prej shqiptarëve (95%), serbëve (1%), RAE (1,9%) dhe pakicave të tjera (2.1%).

Komuna e Pejës ndan karakteristikat e parkut Bjeshkët e Nemuna me dy komunat fqinje, Deçanin dhe Gjakovën, ka grykën spektakolare të Rugovës me gjatësi prej 6 km, përgjatë të Lumbardhit.

Peja ofron një larmi të pasurive të trashëgimisë kulturore nga periudhat e ndryshme historike. Pjesët më të rruajtura dhe më atraktive gjenden në qendër të qytetit: Xhamia e Bajraklive (shekulli 15), Hamami i Haxhi Beut (shekulli 15), Çarshia e Madhe (përmendet për herë të parë në shekullin 15), dhe disa kulla karakteristike urbane të qytetarëve të pasur dhe me

ndikim të Pejës në shekullin 19, siç është ajo e Haxhi Zekës, Zenel Beut, familjeve Goska dhe Limani. Patriarkana e Pejës (shekulli 13-17), seli e rëndësishme kishtare e serbëve ortodoksë dhe qendër e madhe artistike e Bizantit, gjendet në afersi të qendrës së qytetit në hyrje të grykës së Rugovës.

Traditat e pasura të jetës shoqërore të popullsisë së kësaj zone tregohen me ngjarje tradiionale të shumta dhe prodhime artizanale, në mes së cilave Lojrat e Rugovës dhe prodhimi tradicional i plisave, që nijhen nga grupet punuese të PDKK-së si të rëndësishme për t'u zhvilluar si atraksion për turistët.

Kurshumli Mosque

PËRFSHIRJA E KOMUNËS SË PEJËS NË AKTIVITETET E ZHVILLIMIT EKONOMIK LOKAL

Në kontekst të projektit PDKK-së, janë kryer disa veprime me përfshirje aktive të akterëve lokal në komunën e Pejës.

- Hapja e zyrës për promovimin e diversitetit kulturor
- Hulumtimi i pasurisë së trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe kapaciteti i tyre për turizëm trashëgimor është kryer përmes anketave, intervistave dhe takimeve gjysmë të strukturaara me akterët, me pjesëmarrje të:
 - Kompanisë për hulumtime UBO
 - OJQ-së Intersos
 - OJQ-së 7 Shtatori
 - Vullnetarëve të komunitetit
 - Qendrës rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë
 - Komunës së Pejës
- Tryeza e rrumbullakët për planin e trashëgimise
 - Janë realizuar pilot veprimet në gjashtë komuna të Kosovës Perëndimore njëkohësisht. Këto pilot veprime përbëheshin nga tre komponentë që luajtën rol të rëndësishëm për angazhimin e komunitetit gjatë përgatitjes së Planit Rajonal për Trashëgimi.

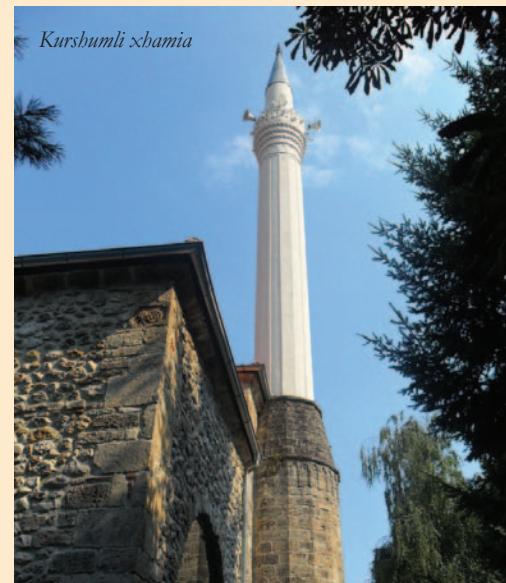

Lojrat tradicionale të Rugovës

PILOT VEPRIMET

Aktiviteti	Akterët lokal
A. IDENTIFIKIMI I PASURISË SË TRASHËGIMISË NATYRORE DHE KULTURORE	
I. Mbledhja e të dhënave për pasurinë e zgjedhur të trashëgimisë kulturore dhe natyrore	
<i>Mbledhja e të dhënave për pasurinë e trashëgimisë së palnajtshme kulturore</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Xhamia e Bajraklive (shekulli 15) Mulliri i Haxhi Zekës (shekulli 19) Kulla e Goskajve (shekulli 19) Hamami i Haxhi Beut (shekulli 15) Oda e Tahir Beut (shekulli 19-20) Kulla e Qamil Limanit (shekulli 19 – 20) Kulla e Zenel Beut (shekulli 19-20) Xhamia e Kurshumlive (shekulli 16) Patriarkana e Pejës (shekulli 13-17) Çarshija e vjetër (shekulli 19-20) 	<ul style="list-style-type: none"> - Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë - OJQ Marimangat e Pejës - Ekipi i projektit të PDKK
<i>Mbledhja e të dhënave për pasurinë e trashëgimisë kulturore jomateriale</i>	
Punimi i plisave	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Marimangat e Pejës
<i>Mbledhja e të dhënave për pasurinë e trashëgimisë natyrore</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Burimi i Drinit të Bardhë Shpella ‘Gryka e madhe’ Gryka e Rugovës 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Marimangat e Pejës - Valmira Gashi (MMP)
II. Materialet promovuese	
<ul style="list-style-type: none"> Dizajnimi i hartës së trashëgimisë së Pejës Dizajnimi dhe prodhimi i tabelave informative për secilin nga pasuritë e përzgjedhura natyrore dhe kulturore 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Marimangat e Pejës - Komuna e Pejës
B. PRAKTIKA E TRASHËGIMISË JOMATERIALE	
I. Identifikimi	
<ul style="list-style-type: none"> Zeja e punimit të plisave Lojërat e Rugovës 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Marimangat e Pejës
II. Trajnim	
<ul style="list-style-type: none"> Trajnim në punimin e kapelave tradicionale – plisave (3 studentë) Trajnim në punimin e kostumeve tradicionale të burrave (5 studentë) 	<ul style="list-style-type: none"> Nga z. Afrim Lata, prodhues tradicional i kapelave (plisave) Nga znj. Valmira Husaj, prodhuese e kostumeve tradicionale të burrave
III. Organizimi i ngjarjeve rreth trashëgimisë kulturore jomateriale	
<ul style="list-style-type: none"> Organizimi i Lojërave tradicionale të Rugovës, mbajtur në Grykën e Rugovës, Kuqishtë Lojërat e Rugovës - film dokumentar dhe broshurë 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Marimangat e Pejës
C. NGJARJET E PËRBASHKËTA RAJONALE PËR TURIZMIN KULTUROR	
<ul style="list-style-type: none"> Pjesëmarrja në Festivalin Rajonal Vjeshtor të mbajtur në Gjakovë (25 nëntor 2011) dhe në Pejë (26 nëntor 2011). Komuna e Pejës është përfaqësuar me zeje, prodhues lokal të ushqimeve tradicionale dhe interpretues të muzikës tradicionale. ”HAJDE” - Turne i Trashëgimisë me Tren: Prishtinë - Pejë, Tetor 2011 (çdo vikend). Mbi 500 turistë vizituan lokacionet e përzgjedhura të trashëgimisë kulturore dhe natyrore të Pejës, gjatë turneut të organizuar me tren. 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Marimangat e Pejës - Zejtari, prodhuesit dhe interpretuesit e Pejës - Ekipi i projektit të PDKK - Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë - OJQ Marimangat e Pejës - Ekipi i projektit të PDKK-së

Aktiviteti	Akterët lokal
Arsimi dhe ngritja e vetëdijes	
Dizajnimi i kursit për trashëgimi dhe diversitet për shkollat fillore	Nxënësit, prindërit dhe mësimdhënësit nga shkolla fillore ‘Azdreni’, komuna e Pejës
Sesion dialogu rreth trashëgimisë dhe zhvillimit lokal	Përfaqësuesit e GPR dhe GPK nga Peja, kryetari i shoqatës së zejtarëve ‘Mehmet Shoshi’, pronari i qendrës turistike ‘Art design’ Rugovë, fotografë, OJQ-ët
Turnetë HAJDE - vizita të lokaliteteve	Nxënësit nga shkolla fillore Azdreni, komuna e Pejës Grupet nga komunitetet pakicë; Personat me nevoja të veçanta
Trajnimi i mësimdhënësve për trashëgimi dhe diversitet	1 mësimdhënës nga shkolla fillore Azdreni
Zhvillimi i kapacitetit institucional	
Hartimi i udhëzuesve për zbatim të ligjit të Kosovës për trashëgimi kulturore	Drejtori i Qendrës Rajonale për Trashëgimi Kulturore në Pejë
Vizitat studimore në ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë, Shqipëri, Mal të Zi, Belgjikë, Zvicër, Irlandë, Turqi, Venecia, Slovenia, Irlandë	Përfaqësuesit e GPK, GPR, Përfaqësuesit e Qendrës Rajonale për Trashëgimi Kulturore në Pejë, OJQ-ët
“Lidhjet: Konferenca rajonale për trashëgiminë kulturore jomateriale”, Mars 2012	OJQ Intersos, OJQ 7 Shtatori

VEPRIMET PRIORITARE TË REKOMANDUARA PËR KOMUNËN E PEJËS BRENDA PLANIT RAJONAL PËR TRASHËGIMI 2012-2015

Më poshtë është dhënë lista e rekomandimeve për veprime në Pejë që janë në vijë me Planin Rajonal të Trashëgimisë për Kosovën Perëndimore 2012-2015 dhe me komunat e tjera në rajon.

Të ngritet vetëdija dhe të promovohet vlerësimi i trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Pjesëmarrja në festivalet vjetore rajonale për të ngritur vetëdijen në mesin e publikut për aktivitete
- Përkrahja e aktivitetave vetëdijesuese nëpër shkollat e komunës
- Vazhdimi i organizimit të Lojërave të Rugovës, me materialet promovuese që publikohen me kohë
- Shfrytëzimi i logos rajonale për të krijuar emrin
- Mbledhja e rregullt e mbeturinave dhe ngritura e vetëdijes rrëth rëndësish së mjedisit të pastër

Të ndërmerrin masat e nevojshme për mbrojtjen e trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Hulumtimi dhe identifikimi i praktikave unike të traditave, lojërave dhe trashëgimisë në Pejë me qëllim të dokumentimit të tyre sipas udhëzuesve
- Vendosja në hartë e pasurive të trashëgimisë kulturore të ndërtuar, të lëvizshme, jomateriale dhe natyrore, me informatat përkatëse, dhe përditësimi i rregullt i tyre me autoritetet qendrore
- Përgatitja e listës me objektet e rrezikuara të komunës

Të zhvilloj dhe inkurajoj përmes vlerësimit, hartimin e dhe planifikimin e projektit të integruar përmes planit efektiv për menaxhim të trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Identifikoj standarde të nevojshme për ofrimin e shërbimeve turistike dhe ofrimin e trajnimeve për ofruesit lokal të shërbimit
- Përgatitja e hartës së qartë dhe të përditësuar të turizmit

trashëgimor, me të gjitha lokalitetet të cilat janë të gatshme për vizitorët

- Të jep kontribut për raportin rajonal vjetor për 'Gjendjen e Trashëgimisë' në Kosovën Perëndimore
- Të siguroj shenjëzim adekuat për lokalitetet që janë të gatshme për turizëm
- Të testoj produktet kulturore dhe stilet e marketingut në zonat përkatëse të punës në rajon

Të zhvillohen dhe koordinohen praktikat menaxhue të përkujdesin ndaj trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Organizimi i zhvillimit të kapacitetit për ngritje të aftësive për menaxhim të trashëgimisë, përfshirë ciceronët lokal
- Pjesëmarrja në takimet/forumet e rregullta për të ndarë me të tjerët zhvillimet dhe për t'u njofuar rrëth programit rajonal
- Dërgimi i broshurave dhe materialeve promocionale të produhuara në komunë tek Zyra Rajonale Koordinuese

Të zhvillohen nismat e duhura lokale dhe të qëndrueshme të trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Identifikimi i strukturës së kullave në komunë për pjesëmarrje në iniciativën e shtigjeve kulturore
- Investimi në një produkt kulturor në bazë të praktikave lokale të trashëgimisë kulturore, siç është prodhimi i kapelave (plisave) dhe identifikimi i një produkti tjeter.
- Përkrahja për nismat e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme (NVM), përfshirë Bed & Breakfast
- Të bëhet Peja një destinacion për sportet në mjedis të hapur, përfshirë ecjen, çiklizmin, ecjen me pallaskë dëbore, kamping, etj.

PARTNERËT DHE AKTERËT E PËRFSHIRË

Partnerët kryesorë

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit
Komuna e Pejës
OJQ-të: Intersos, Marimangat e Pejës, 7
Shtatori, Hana dhe Briga

Anëtarët e grupit rajonal punues

Avdyl Hoxha, Drejtë i Qendrës rajonale
për trashëgimi kulturore - Pejë • Osman
Gojani, Drejtë i Qendrës rajonale për
trashëgimi kulturore - Gjakovë • Shpresa
Gjonbalaj, Drejtëreshë e Drejtorisë për
kulturë - komuna e Pejës • Engjell Berisha,
Drejtë i bibliotekës - komuna e Gjakovës
• Musa Kaliqani, Udhëheqës i Drejtorisë

për ekonomi - komuna e Istogut • Hajdin
Morina, Zyrtar për arsim - komuna e Klinës
• Nimon Tofaj, Nënkyryetar i komunës së
Junikut • Shkëlzen Shehu, Drejtoria për
urbanizëm - komuna e Deçanit • Kuçtim
Rrahmani, OJQ Arteza - Gjakovë •
Shasimete Selimaj, OJQ 7 Shtatori - Pejë •
Rexhep Maksutaj, OJQ Agimi - Deçan

Anëtarët e Grupit Punues Komunal (Pejë)

Xhevati Nikçi, Qendra rajonale për
trashëgimi kulturore - Pejë • Shpresa
Gjonbalaj, Drejtoria për kulturë - komuna
e Pejës • Viriti Morina, Zyra e informimit

për turizëm - komuna e Pejës • Aver Husaj,
Drejtoria për kulturë - komuna e Pejës •
Bashkim Lajçi, Muzeu Etnologjik - komuna
e Pejës • Izet Musa, Drejtoria për arsim -
komuna e Pejës • Emine Tolaj, Shoqata e
gruas - Pejë • Shasimete Selimaj, OJQ 7
Shtatori - Pejë • Nizara Skenderović, OJQ
Hana - Pejë • Miroslavka Simonović, OJQ
Briga - Pejë • Ejup Kastrati, Zejtari - Pejë •
Agim Kelmendi, Shoqata e zejtareve - Pejë

Vullnetarët

Nizara Skenderovic, OJQ 7 Shtatori •
Radovan Krstović, OJQ Intersos • Sladana
Mara, OJQ Intersos

KONTAKTET:

Për hollësi shtesë dhe mundësi për bashkëpunim, kontaktoni:

Koordinatorët e zyrës për PMT:

Blerta Harxhi-Begolli,
blerta.harxhi@phm-west.org

Nermin Kastrati,
nermin.kastrati@phm-west.org

Tel: +381 (0)39. 421. 651
Rr. Mbretëresha Teutë, Nr. 85,
30000 Pejë

Projekti i PDKK-së
Zyra e Këshillit të Evropës
në Prishtinë
Ruga Bedri Pejani nr. 3 -
10000 Prishtinë
Tel: +381 (0)38 243 751

Eksperjtë, përfaqësuesit e institucioneve/autoritatetve dhe kompanitë private të përfshira:

Terry O'Regan, Ekspert nga Këshilli i Evropës (Irlandë) • Liam Scott, Këshilli i trashëgimisë së Irlandës • Bob Charmburry, Konsulent i pavarur për zhvillimin ekonomik • Zekë Çeku, Konsulent i pavarur për zhvillimin e turizmit • Burbuqe Deva, Përfaqësues nga Ministria e Kulturës,

Rinisë dhe Sportit • Valmira Gashi, Eksperte nga Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor • Arsim Mulhaxha, Përfaqësues nga Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë • Vergina Dyla, Përfaqësues nga Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Gjakovë • Jeton Aliu, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë: Departamenti i turizmit • UBO Consulting Company

Ky dokument është prodhuar brenda kornizës së projektit të përbashkët 'BE/KE - Përkrahja për Promovimin e Diversitetit Kulturor në Kosovë'. Përbajtja nuk reflekton domosdoshmërisht qëndrimin zyrtar të Bashkimit Evropian dhe/apo të Këshillit të Evropës.

DECAN/ДЕКАНЕ, ЂАКОВЕ/ДАКОВИЦА,
ІСТОД/ІСТОК, ЈУНК, КЛИН/КЛІНА, ПЛЕЈ/ПЕЈ

JP - EU/CoE Support to the Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

Funded
by the European Union

Implemented
by the Council of Europe